

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

‘Η ἐλληνική εἶναι ἡ μόνη εὐφωνιαῖκή γλῶσσα πού ἡ διαλεκτική της πολυμορφία δέν ἔχει ἀκόμα χαρτογραφηθῆ. Ό παρόν γλωσσικός Ἀτλας τῆς Κρήτης εἶναι τό πρῶτο ἔργο του εἰδονος στήν ἐλληνική γλωσσική βιβλιογραφία καί συννοδεύεται ἀπό τη θερμή εὐχή ν’ ἀποτελέσῃ τό πρῶτο δῆμα γιά τή χαρτογράφησι τῶν διαλέκτων διάλογον του ἐλληνόφωνου χώρου.

Από τά πρῶτα χρόνια τῆς ύπηρεσίας μου στό «Κέντρο συντάξεως του Ἰστορικοῦ Λεξικοῦ τῆς νέας ἐλληνικῆς γλώσσης» τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν μέ ἀπασχόλησε ἡ κορητική διάλεκτος καί μέ τήν πάροδο του χρόνου, καταγράφοντας λέξεις καί φράσεις ἀπό τό στόμα διαλεκτοφώνων Κορητικῶν, εἶχα καταρτίσει πλουσιώτατο ἀρχείο κορητικῶν διαλεκτικῶν λέξεων μέ σκοπό τήν ἔκδοσις λεξικοῦ τῆς διαλέκτου τῆς μεγαλονήσου. Αργότερα, ἡ ἐπεξεργασία του ὑλικοῦ αὐτοῦ μοῦ γέννησε τήν ἰδέα τής παρασκευῆς ἐνός γλωσσικοῦ ἄτλαντος τῆς Κρήτης, ἀφοῦ μέ ἔπεισε γιά τήν ἀνάγκη, τή δυνατότητα καί τή χρησιμότητα του ἐγχειρήματος. Πράγματι, ἔνας ἀριθμός ἀντικεμένων καί ἀφηρημένων ἐννοιῶν δέν δηλώνεται μέ τήν ἴδια λέξι σ’ ὅλη τήν ἔκτασι τῆς Κρήτης, ἐνῶ τά γνωστά, ὅπως καί πολλά ἄγνωστα μέχρι τότε ἡ παραμελημένα ἀπό τούς διαλεκτολόγους φωνητικά καί μορφολογικά φαινόμενα τῆς κορητικῆς διαλέκτου περιέμεναν τόν σαφῆ γεωγραφικό προσδιορισμό τους. Τίς χαρακτηριστικώτερες ἐνδοκορητικές λεξιλογικές διαφοροίς θέ-

λησα νά τίς ἀποτυπώσω σέ χάρτες, πρᾶγμα πού θά ἐπέτρεπε, παράλληλα, και τή χάραξι, μέ μεγάλη προσέγγισι, τῶν φωνητικῶν και μορφολογικῶν ἰσογλώσσων τῆς διαλέκτου. Προηγούμενα σχετικά γλωσσογεωγραφικά κρητικά δημοσιεύματά μου στό περιοδικό «Αθηνᾶ» και ἡ διδακτορική διατριβή μου παρεῖχαν ἔχεγγυα γιά τήν αἰσία ἔκδασι τῆς ἐργασίας αὐτῆς.

Ἐπειδή τό ύλικό πού εἶχα συγκεντρώσει προοριζόταν γιά λεξικογραφική παρουσίασι, στήν ὅποια οἱ γεωγραφικές ἐνδείξεις γιά τή χρῆσι κάθε λέξεως εἶναι ἀδρομερεῖς, ἐπικονιωκά και μόνο προσφερόταν γιά γλωσσογεωγραφική ἐκμετάλλευσι. Τό ἵδιο, ἐλάχιστα προσφερόταν γιά τό σκοπό αὐτό τό κρητικό ύλικό πού περιέχεται στό ἀρχεῖο τοῦ «Κέντρου συντάξεως τοῦ Ἰστορικοῦ Λεξικοῦ». Παρέστη συνεπῶς ἀνάγκη συστηματικῆς ἐπιτόπιας ἔρευνας μέ εἰδικό Ἐρωτηματολόγιο σέ σημεῖα (χωριά και κωμοπόλεις τῆς Κρήτης) ἐπιλεγμένα μέ αὐστηρά ἐπιστημονικά γλωσσολογικά κριτήρια. Τήν ἔρευνα αὐτή ἐπραγματοποίησα αὐτοπροσώπως κατά τούς θερινούς μῆνες τῶν ἑτῶν 1960-1978. Συνεπλήρωσα ἔτσι τίς ἀπαντήσεις σέ κατάλογο 315 ἐννοιῶν ρωτώντας φορεῖς τῆς διαλέκτου ἡ ἀκούγοντας συζητήσεις διαλεκτοφώνων χωρικῶν σέ 163 σημεῖα τῆς μεγαλονήσου. Μετά τή συγκέντρωσι και τήν ἐπεξεργασία τοῦ ύλικοῦ πού ἐμάζεψα μέ τόν τρόπο αὐτό, ἐπέλεξα γιά χαρτογράφησι 172 ἀπό τις 315 ἐννοιες πού περιεῖχε τό Ἐρωτηματολόγιο μου. Τούς λόγους τοῦ περιορισμοῦ αὐτοῦ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν χαρτῶν τοῦ τόμου ἐκθέτω στήν Εἰσαγωγή πού ἀκολουθεῖ.

‘Ο Γλωσσικός Ὄτιλας τῆς Κρήτης ὀφείλει πολλά στή συμπαράστασι καί τή δοήθεια πού μέ συγκινητική προθυμία μοῦ προσέφεραν πολλοί Κρητικοί φίλοι, φιλόλογοι καί μή. Τούς ἐκφράζω τή δαθύτατη εὐγνωμοσύνη μον. Θερμότατες εὐχαριστίες ἀπευθύνω καί σ’ ὅλους τούς ἀπλούς Κρήτες χωρικούς, πού μέ τόση εὐγένεια, καλωσύνη, προθυμία καί ὑπομονή ἀπαντοῦσαν στίς συχνά ἐπίμονες καί γιά πολλούς περίεργες γλωσσικές ἐρωτήσεις μον. Μέ ξεχωριστή, τέλος, συγκίνησι ἀναπολῶ στή μνήμη μον τούς φίλους ἐκείνους πού ἔφυγαν ἀπό τή ζωή προτοῦ ἴδοῦν τυπωμένο τό ἔργο πού εἶχαν συνδράμει καί πού μέ ἀνυπομονησία περίμεναν τήν ἔκδοσί του.